

**Голові спеціалізованої вченої ради Д64.707.03
Національного університету цивільного захисту
України, заслуженому працівнику освіти,
д. держ. упр., професору С.М. Домбровській**

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, професора Пархоменко-Куцевіл О.І. на дисертаційну роботу Лукіна Сергія Юрійовича на тему: «Механізми формування публічного простору в процесах державотворення в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження.

Тема дисертаційного дослідження є актуальною та представляє значний науковий і практичний інтерес, оскільки одним із пріоритетних напрямів модернізації публічного управління є вдосконалення механізмів формування публічного простору в процесах державотворення в Україні. У сучасній державноуправлінській науці поняття “публічний простір” є одним із найбільш вживаних, проте відсутність загальновизнаного трактування зумовлює необхідність теоретичних досліджень сутності та особливостей публічного простору.

Фундаментом для забезпечення демократичного суспільства виступає усвідомлення та захист публічного простору. Також варто зазначити, що конструювання реальності публічної політики за допомогою просторового концепту дає можливість проаналізувати різні види взаємодій як інституалізованих, так і не інституалізованих індивідуальних і колективних акторів у процесі здійснення влади і впливу на неї в конкретному політичному середовищі, яке у свою чергу є складною системою, що саморозвивається, за своїми законами і межами. У цьому контексті зростає актуальність дисертаційної роботи Лукіна С.Ю., яка має як наукове, так і практичне значення.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи «Розробка механізмів державного управління соціально-економічною

сферою та її галузями в контексті забезпечення безпеки українського суспільства» (ДР № 0018U001007), у рамках якої автором запропоновано комплекс пропозицій щодо вдосконалення механізмів формування та реалізації публічного простору в Україні.

Враховуючи вищенаведене, слід констатувати, що дисертаційне дослідження Лукіна Сергія Юрійовича виконане на актуальну тему і спрямоване на поглиблення теоретичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо подальшого вдосконалення механізмів формування публічного простору в процесах державотворення в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У дисертації Лукіна Сергія Юрійовича чітко визначено мету та завдання дослідження, обґрунтовано підходи щодо шляхів їх досягнення. Дисертаційна робота характеризується логічністю та послідовністю виконання дослідження. Висновки містять стислий підсумок виконаного дослідження. У них повною мірою відображені основні положення роботи. Автор провів детальний аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових розробок з теорії державного управління. Список використаних джерел містить 457 найменувань.

При виконанні дисертаційної роботи використано широкий спектр наукових методів: історичний – для дослідження генези й еволюції наукових поглядів на причини виникнення поняття «простір» у системі суспільних відносин (п. 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.3, 3.1, 4.1, 5.1); індукція, дедукція, порівняння і систематизації – при виділенні передумов виникнення публічного простору (п. 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.3, 3.1, 3.3, 4.1, 5.2, 5.3); логіко-семантичний метод та метод сходження від абстрактного до конкретного – для поглиблення понятійного апарату, надання характеристики сутності понять «простір» та «публічний простір» (п. 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 4.1, 5.1, 5.3); структурно-логічний та системно-функціональний аналіз – для з'ясування причин виникнення поняття «публічний простір» в Україні (п. 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 4.1, 5.1, 5.3); аналізу нормативно-правової бази формування та реалізації публічного простору в Україні й відповідного міжнародного досвіду (п. 2.2, 4.1, 5.1, 5.2); проблемний та причинно-наслідковий методи – при визначенні комплексу проблем функціонування різних моделей публічних просторів; моделювання та узагальнення – при побудові економіко-математичної моделі (п. 3.1, 4.1, 4.3, 5.3), що описує тенденції розвитку публічного простору з урахуванням економічної, політичної та суспільної функцій (п. 3.1, 3.2, 4.1, 4.3, 5.3); методи кореляційного аналізу – для пошуку залежності впливу рівня

задоволення життя населення на соціально-економічний розвиток країни та понять комфортного життя та розвитку сільських і міських територій (п. 4.1); рекомендаційний та програмно-цільовий методи – при розробці пропозицій щодо підвищення ефективності розвитку публічного простору для українців з урахуванням досвіду європейських країн (п. 2.2, 3.1, 5.1, 5.2); аналогово-табличні та графічні форми аналізу й моделювання – для наочного відображення отриманих результатів дослідження (п. 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2., 3.3, 4.1, 4.2, 4.3, 5.1, 5.2, 5.3).

Аргументованість і достовірність результатів дисертаційної роботи підтверджується їх використанням у практичній діяльності органів державної влади та закладів вищої освіти, а також позитивною оцінкою у процесі апробації на міжнародних науково-практичних конференціях.

Все це дає підстави стверджувати, що висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертаційній роботі, є достатньо обґрунтованими та достовірними.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, переліком опублікованих наукових праць та авторефератом дисертації дозволяє стверджувати, що основні наукові положення, висновки і пропозиції, які сформульовані дисертантом, характеризуються науковою новизною і відображають особистий внесок здобувача у розвиток проблематики формування публічного простору в процесах державотворення в Україні.

Наукову новизну дисертаційного дослідження визначають такі теоретико-методологічні і прикладні результати:

1. До найбільш значущих здобутків автора відноситься комплексний методологічний підхід до формування публічного простору України, що базується на синергетичних взаємовпливах державних, соціальних, економічних, правових, демографічних, політичних, психологічних та екологічних чинниках у процесах державотворення і ефективному функціонуванні та розвитку міських та сільських територій на засадах емерджентності підсистем відповідного розвитку (с. 188-195).

2. Заслугують на увагу засади побудови автором моделі «публічний простір – держава», яка може складатись залежно від цілі моделювання з таких змінних: потенційна кількість органів державної влади та місцевого самоврядування, орієнтованих на ініціювання співпраці з метою формування та використання публічних просторів; потенційна кількість державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, здатних залучитись до процесів формування та використання публічних просторів; потенційна кількість партнерів з різних секторів: сектор загального державного управління,

нефінансові корпорації, фінансові корпорації, сектор домашніх господарств, сектор некомерційних організацій; орієнтовна кількість цільових груп та відвідувачів публічних просторів; обсяг інвестицій, необхідний для формування та використання публічних просторів (с. 193-200, с. 366).

3. Значний потенціал для подальшого наукового дослідження мають розвинені автором прикладні підходи створення механізмів формування системи ефективних публічних просторів в Україні, з урахуванням сприятливого економічного та нормативно-правового середовища, а саме: 1) розробка сучасних механізмів впровадження діалогових моделей комунікативної взаємодії; 2) широке використання сучасних комунікативних каналів для навчання громадян діалогу, налагодження партнерства з поширенням програм активного інформування про інтереси суспільства; 3) розробка концепції і реалізації системи моніторингу ефективності процесу комунікації владних структур усіх рівнів з громадянським суспільством і бізнес-спільнотою, вдосконалення процесу трансформації механізмів взаємодії влади та суспільства з метою виявлення чинників його гальмування і умов підвищення ефективності діалогу «влада – громадянське суспільство» і «влада – бізнес»; 4) розширення зони експертно-аналітичної співпраці органів влади, бізнес-спільнот, формування нових каналів громадянської активності, перш за все на рівні регіонального ділового простору, модернізації форматів взаємодії на основі сучасних цифрових технологій (с. 383-386).

4. У роботі ретельно досліджено погляди та різні трактування поняття «соціальна відповідальність закладів вищої освіти» (с. 149-163), яке дисертант розглядає з урахуванням системного підходу до усвідомлення, реалізації та моніторингу впливу закладу вищої освіти на збалансований розвиток суспільства завдяки розширенню традиційної місії закладу для пошуку рішень економічних, соціальних та екологічних проблем, а також здатності до постійного вдосконалення й трансформації як закладу, так і суспільства (с. 164). Це дозволило розкрити змістовне наповнення поняття, виділити його основні складові (освіта для збалансованого розвитку, соціальна відповідальність науки, відповідальний кампус, діалог із суспільством), а також запропонувати інструментарій для проведення самооцінки соціально відповідальної діяльності закладами вищої освіти (с. 312-316).

5. Наукову цінність представляють, на наш погляд, розроблені індикатори для оцінки репутаційних ефектів створення публічного простору, що займають одну із основних складових функціонування динамічної системи «публічний простір – держава» (с. 203-205, с. 373).

Доведення багатьох концептуальних положень до рівня практичних пропозицій, а також довідки та акти впровадження результатів дисертаційного дослідження в діяльність органів державної влади підтверджують їх значущість та достовірність.

Наукові положення, розроблені дисертантом, базуються на використанні відповідної методології наукових досліджень та фундаментальних положень теорії державного управління, що забезпечило їх обґрунтованість та достовірність.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих наукових працях.

Основні результати дисертаційного дослідження оприлюднено у різних містах України, а також за кордоном.

Основні положення дисертаційної роботи розкрито у 34 наукових працях, серед яких: 1 – одноосібна монографія, 5 – статей у наукових періодичних виданнях інших держав, 18 – статей у вітчизняних наукових фахових виданнях, 10 – тези доповідей на конференціях. Загальний обсяг яких становить 41,1 авторських аркушів.

У наукових працях повною мірою відзеркалено всі розділи рецензованої дисертації.

Оцінка ідентичності змісту автореферату й основних положень дисертаційної роботи.

Автореферат дисертації та публікації автора достатньо повно відображають основні результати та висновки проведеного дослідження.

Порівняння тексту автореферату з текстом дисертації дозволяє дійти висновку про ідентичність основних положень дисертаційного дослідження та матеріалу, викладеного в авторефераті. Автореферат не містить інформації, яка відсутня в дисертації.

Практичне значення дисертаційної роботи.

Основні теоретичні положення та висновки дослідження доведено до рівня конкретних рекомендацій, методик і використано в процесі виконання завдань державної політики у сфері розвитку Е-урядування регіонів Міністерством цифрової трансформації України (акт впровадження наукових досліджень від 15.05.2020 р.); Департаментом соціального захисту населення Запорізької обласної державної адміністрації з питань соціальної ролі публічних просторів, їх значущості для подальшого формування сприятливого

середовища розвитку суспільства в цілому, а також збереження позитивних ефектів публічних просторів та запобігання тенденції приватизації міських територій, їх закупорювання та індивідуалізації міського способу життя і появи індивідуалізованої людини – відокремленого індивіда, який виникає на місці колишнього суспільства, що в свою чергу впливає на поступове скорочення кількості таких функціональних майданчиків (довідка про впровадження від 21.10.2020 р. № 03.2-39/1100); Департаментом соціального захисту населення Львівської обласної державної адміністрації у частині формування загальних принципів впровадження систем публічного простору в державному управлінні з урахуванням специфіки соціальних відносин (довідка про впровадження від 21.10.2020 р. № 01-3804/05-19); Миколаївським регіональним центром підвищення кваліфікації Миколаївської обласної державної адміністрації при розробці рекомендацій для викладання навчальних дисциплін щодо бенчмаркінгу територій, управління змінами (довідка про впровадження від 12.10.2020 р. № 350/01-14/2020).

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи повною мірою викладено в опублікованих 50 наукових працях загальним обсягом 44,27 друк. арк. (з них особисто автору належить 41,97 друк. арк.), із них: 3 монографії, у тому числі – 1 одноосібна, 14 статей – у наукових фахових виданнях, 11 публікацій – у міжнародних виданнях та виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз. Наукові результати дисертаційного дослідження апробовані на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Публікації достатньо повно відображають основні положення роботи та отримані в ході дослідження результати. Обсяг і статус публікацій відповідає встановленим вимогам. У публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок Ховрак І. В. відображений повною мірою.

Відповідність змісту автореферату та опублікованих праць основним положенням дисертації. Автореферат, який оформлено згідно із встановленими вимогами, достатньо повно відображає основні положення дисертаційної роботи, є ідентичним дисертаційній роботі за структурою та змістом, а також містить лише ту інформацію, яка присутня у дисертації. Основні наукові результати дисертаційного дослідження повною мірою відображено в опублікованих наукових працях. Конкретний особистий внесок автора в спільні наукові роботи відображено у переліку опублікованих праць за

темою дисертаційної роботи.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертаційної роботи.

Позитивно оцінюючи результати проведеного дослідження, необхідно зазначити, що дисертаційна робота не позбавлена окремих дискусійних положень та недоліків:

1. У процесі систематизації наукових поглядів за ключовими ознаками трактування категорії «публічний простір» автор виявив суттєві відмінності у розумінні цього поняття різними дослідниками. Однак, доцільно не лише перерахувати відмінності у трактуванні, поділити за групами за об'єктними та суб'єктними складовими (с. 71-72), а й конкретизувати низку споріднених понять: «соціальний простір», «громадський простір» (с. 79) задля глибшого розуміння об'єкта дослідження.

2. У п.3.3 автор використовує когнітивний механізм в якості інструменту існування публічного простору в процесах державотворення, що дозволило йому описати постійно мінливість середовища з урахуванням специфіки зв'язку пізнавальних цілей кореляційних зв'язків до об'єкта як частини цілого. Однак, на нашу думку, отримані результати використання когнітивного механізму існування публічного простору в процесах державотворення потребують більш конкретного трактування.

3. Цікавими є авторські здобутки щодо розробки технологій цифровізації, досліджуючи публічний простір з позиції розвитку електронного урядування в Україні у п.5.2. Враховуючи вплив діджиталізації та розвиток впровадження електронного урядування у публічному просторі, обґрунтовані принципи такої системи, бажано було б чітко визначити та систематизувати особливості світових процесів розвитку е-урядування. Це дозволило би підвищити якість електронних послуг, як складового чинника розвитку публічного простору та ефективної комунікації публічних акторів.

4. Аналізуючи світовий досвід законодавчого забезпечення функціонування публічних просторів у п. 2.2, дисертант, здебільшого, звертається до констатації факту існування нормативно-правових актів та наведення їх змісту. Разом з тим, доцільно було б більш ретельніше підійти до аналізу наявних проблем та суперечностей у вітчизняному законодавстві, тобто викласти логіку для подальшого наукового пошуку та формування висновків та пропозицій, де б розглянулися напрями удосконалення механізми формування публічного простору в Україні з урахуванням законодавчого забезпечення зарубіжних країн.

5. Для кращого розуміння ступеня опублікування дисертантом результатів дисертаційного дослідження за розділами в статтях та тезах, доцільно було б у кінці кожного розділу роботи вказати, в яких саме публікаціях автора (за номером у списку використаних джерел) висвітлені основні наукові результати, представлені в кожному з розділів дослідження.

Водночас, наведені дискусійні положення і зауваження не впливають на позитивну оцінку дисертації.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Лукіна Сергія Юрійовича на тему «Механізми формування публічного простору в процесах державотворення в Україні» виконана на високому теоретичному і методичному рівнях, що має наукову і практичну цінність. Вибрану тему дисертації необхідним чином розкрито, поставлену мету досягнуто, завдання роботи виконано.

Дисертаційна робота є самостійною, завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково-обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують актуальну наукову проблему в галузі науки державного управління – теоретико-методологічне обґрунтування і розробка практичного інструментарію щодо механізмів формування публічного простору в процесах державотворення в Україні. Робота має логічну будову, характеризується науковим стилем, викладені висновки і рекомендації є результатом власних досліджень автора. Основні положення роботи, які виносяться на захист, мають елементи наукової новизни. Структура і обсяг роботи відповідають встановленим вимогам.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості наукової та практичної цінності здобутих результатів дисертація на тему: «Механізми формування публічного простору в процесах державотворення в Україні» відповідає вимогам МОН України та пп. 9, 10, 12 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами), а її автор – Лукін Сергій Юрійович заслуговує на присудження ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування
Переяслав-Хмельницького державного педагогічного
університету ім. Г. Сковороди

Підпис О.І. Пархоменко-Куцевіл
Засвідчую:
Нач. ВК [підпис]